

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > שיחת השבוע 036 דברים די זהב הנהגת הדור והנפש ע-י ממון תשעז

שיחת השבוע 036 דברים די זהב הנהגת הדור והנפש ע-י ממון תשעז

מוצאי שבת חזון, אור לז' מנחם אב התשע"ז

"אלה הדברים אשר דיבר משה" - דברי תוכחות הן, כמו שפירש רש"י. אחת התוכחות היא: "ודי זהב" - "הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב, י) 'וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל'" (רש"י שם). מבואר, ששורש חטא העגל נעוץ ב"ודי זהב".

נמצאים אנו בימים שהם ימי החורבן, "שבוע שחל בו".

"חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והבקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר" (משנה תענית ד, ז).

תחילת יסוד החורבן הוא מעין צורת שורש הבנין. כשם שבתחילת בריאתו של עולם "אסתכל באורייתא וברא עלמא" - תחילת הבריאה לא התחילה בבריאה עצמה אלא התחילה ב"אסתכל באורייתא" ורק לאחר מכן, מכוחה ועל ידה "ברא עלמא" - כך גם החורבן לא התחיל בבית המקדש עצמו [שהוא שורש כל הבנינים כולם] אלא התחיל ב"אורייתא", ולכן בי"ז בתמוז "נשתברו הלוחות" ו"שרף אפוסטמוס את התורה".

תחילת הקלקול היתה ב"אסתכל באורייתא" - בי"ז בתמוז, והתגלה בפועל בחורבן של ה"ברא עלמא" - בתשעה באב, שבו "חרב הבית בראשונה ובשניה".

ישנם שני הרים, שמהם מתגלה מציאות של תורה: "הר סיני" בו ניתנה תורה לישראל, ו"הר המוריה" שממנו יוצאת הוראה לישראל - "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". שורש חורבן הבית שמתגלה בהר המוריה, איננו בבית עצמו, אלא שכאשר אין את עומק הגילוי של ה"כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", בפועל מתגלה שהבית איננו קיים, ה"ברא עלמא" נחרב. שורש בריאת כל העולם הוא ארץ ישראל, ירושלים וציון, ולחד מאן דאמר בגמרא (יומא נד ע"ב) "מציון נברא העולם", הוא שורש כל הבריאה כולה, וכשאין את ה"מציון תצא תורה" - אין את ה"מציון נברא העולם".

יתר על כן, חורבן הבית ששורשו התמעטות התורה, כמו שנתבאר, אין זו רק התמעטות התורה מהר המוריה, אלא שורש התמעטות התורה מונח בהר סיני, שאלמלא חטא העגל - לא היתה מציאות של חורבן הבית.

נתבונן להבין יותר מהו אותו שורש של מציאות החורבן, שזו עבודת הימים הללו.

*

חטא העגל התחיל מכך ש"יורא העם כי בשש משה לרדת מן ההר" והם אמרו לאהרן "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו ממצרים לא ידענו מה היה לו", ובמקום קומתו של משה, שהוא קומת ה"דעת" של הקדושה כדברי חז"ל - הם מעמידים בהקבלה כח אחר הנקרא "עגל הזהב", הפך מציאות דעת הקדושה של משה.

וצריך להבין, איך עגל הזהב עומד במקום מציאותו של משה, מהי אותה מהות של עגל הזהב שמעמיד קומה הפוכה מקומתו של משה רבינו.

ביאור הדברים: משה רבינו הוא כח הדעת, כח ההנהגה שמנהיג את הכנסת ישראל. וכמו שמבואר בדברי רבותינו, כשם שישנו כח של הנהגת הכלל הנקרא משה, כח הדעת שמנהיג את כנסת ישראל, "דַבָּר אחד לדור ואין שני דַבָּרִים לדור" (סנהדרין ח ע"א) - כך מתגלה אצל כל אדם כח הדעת שמנהיג אותו.

לשון הגמרא (נדרים מא ע"א): "במערבא אמרי, דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה. דא קני מה חסר, דא לא קני מה קני". זהו שלמות מדרגת הדעת שהיא המנהיגה את הכלל ישראל כולו, וכן את האדם הפרטי. ממשלת הדעת היא כח ההנהגה שצריכה להנהיג כל אדם ואדם.

ההבדל בין קטן לגדול הוא, שגדול נקרא "בר דעת", כלומר הוא מנהיג את עצמו, וקטן שאינו בר דעת מונהג על ידי אחרים, אביו מנהיגו.

אם כן, בקומת הקדושה בכלל ובקומת הקדושה בפרט - אצל כל אדם ואדם, הכח שמנהיג הוא כח של דעת.

לעומתו עומד כח אחר הנקרא "עגל הזהב", וברור לכל בר דעת שעגל הזהב אין הגדרתו רק מה שבחיצוניות היתה מציאות של עגל, שנתנו את הזהב לתוך האש ונעשה עגל, אלא כח העגל הוא כח פנימי של הנהגה שמנהיג את האדם.

כמו שנתבאר בצד של הקדושה שיש את מציאותו של משה רבנו שהוא כח הדעת, ה"דַבָּר אחד לדור" שמנהיג את הדור כולו, והוא גם כח הדעת בפרטות שמנהיג את האדם בפרטיותו - כך להיפך יש את מציאות עגל הזהב שהוא כח של הנהגה המנהיג את הכלל, וגם כח של הנהגה המנהיג את הפרט, בתוך קומתו של אדם.

כשמתגלה הבנין, כשמתגלה אור התורה - הכח שמנהיג את הכלל והכח שמנהיג את הפרט הוא דעת של קדושה - משה רבינו. וכשמתגלה שורש החורבן, שורש דייקא כמו שנתבאר - הכח שמנהיג את הכנסת ישראל בכלל והכח שמנהיג את הפרט, הוא כח של עגל הזהב.

ביאור הדברים - בחטא אדם הראשון נאמר: "בזעת אפך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לוקחת" (בראשית ג, יט) ו"ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן" (שבת קמו ע"א), הם חזרו להיות מונהגים בהשגחת הבורא, ללא קללת "בזעת אפך תאכל לחם" והיו אוכלים מן, "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן" כלשון חז"ל (מכילתא פרשת בשלח), אבל בשעה שנפלו בחזרה ע"י חטא העגל, התגלה כח הנהגה של הממון, שהוא זה שמנהיג את העולם.

יש כאן "זה לעומת זה" בכח ההנהגה: מצד הקדושה מה שמנהיג את העולם הוא כח הדעת, אבל כאשר מתגלה כח הקלקול שבבריאה - שורש החורבן, אז הכח שמנהיג את העולם הוא הממון הנמצא בעולם. צרכי הממון שישנם בעולם - הם אלה שמנהיגים את העולם בכלל ואת האדם בפרט.

*

כשנתבונן מעט בחיי העולם ובחיי האדם, נראה את זה ברור מאד, היכן עומק נקודת הקלקול. ניתן דוגמאות על מנת להמחיש יותר את הדברים:

באדם ישנם שלושה חלקים: עצם ה"נפש", ה"זמן" וה"מקום". הצורה הפנימית של החיים היא, שהאדם קובע את מקום מגוריו לפי מהלכי הדעת - "איני דר אלא במקום תורה" (אבות ו, ט). את הזמן שלו הוא מקדיש לחיות חיי דעת - "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח) וכן הנפש שלו, דעתה תקועה בעמלה של תורה, בו ית"ש.

אבל כשכח הממון מנהיג את העולם, פוק חזי, כאשר רוב בני האדם באים לבחור היכן לגור, היכן יהא מקומם - ההכרעה אינה נעשית במהלכי ה"דעת" בלבד, אלא חלקה הגדול נובע מגדרי הממון. "זה לעומת זה", מצד הקדושה "איני דר אלא במקום תורה", ולעומת זאת עומדת מציאות המגורים, שהממון הוא זה שמכריע לרוב בני האדם היכן יגורו.

ובמהלכי זמן - הצורה הפנימית של החיים היא, כאמור, "והגית בה יומם ולילה", להיות קבוע במהלכי הדעת מבקר ועד לילה בעמלה של תורה, אבל כאשר נופלים למהלכי חיים של "ממון" - מתקיים לשון הפסוק: "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", מבקר עד לילה אדם מנהיג את חייו לפי גדרי הממון.

זהו דבר ברור ופשוט. רוב בני האדם שלא זכו לישיב בעמלה של תורה. הממון הוא כח ההנהגה שמנהיג אותם מבקר עד לילה. האדם בעצם מונהג כמעט כל היום כולו מכח הממון. כשנתבונן לעומק, זה לא רק כשהוא נמצא במקום עבודתו, אלא זהו כח של הנהגה המנהיג את האדם.

וכשבאים לדון בקומת נפשו של אדם, הרי "בנפשו יביא לחמו", כלומר: רוב בני האדם מחשבת לבם עוסקת כיצד להביא טרף לביתם. יתר על כן, מי שיש בו תאוות הממון, עסוק הוא בדמיונות על הרחבת גבולותיו ללא קץ. אך אפילו מי שחי יותר חיים של הסתפקות, סוף כל סוף "בנפשו יביא לחמו".

שינוי במשנה (אבות ב, ב): "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עוון". לפי פשוטו, יחד עם מה שהאדם עוסק בתורה, עליו להקדיש זמן לדרך ארץ, "הנהג בהם מנהג דרך ארץ" כדברי רבי ישמעאל.

אבל רבי חיים מוולוז'ין צ"ל מפרש, שדברי התנא הללו נאמרו על אדם העמל לפרנסתו, ואפ"ה, על אף שגופו עוסק בעמל הפרנסה, מחשבתו צריכה להיות עסוקה בדברי תורה. ועל זה אמר התנא: "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ", שבשעה שהוא עוסק בדרך ארץ הוא עוסק עדיין בתורה [כמובן בשיעור שאפשר, שלא גוזל בכך את מעבדו].

הצורה שמצייר לנו רבי חיים מוולוז'ין היא, איך האדם בגופו עוסק במלאכתו ובנפשו הוא נמצא בתורה, אבל אליבא דאמת ברור לכל בר דעת, שאצל רוב בני האדם זה הרבה מעבר לשיעור קומתם. רוב בני האדם, כשהם נמצאים במקום שהם עמלים למלאכתם - מציאות החיים שלהם היא שם, "בנפשו יביא לחמו", הנפש נמשכת לשם, הן מחמת עצם הטרדה החיצונית והן מחמת התשוקה להביא את טרפו באופן היותר רחב, ואז האדם נקשר יותר ויותר למציאות הממון.

נמצא, שהמקום, הזמן והנפש מונהגים על ידי מציאות של ממון.

*

ובהרחבה יותר, ידועים עד למאד דברי הרמ"א בתחילת אבן העזר (סימן ב) לגבי גדרי שידוכים אצל אדם, שאין הדרך הישרה שיבקש האדם שיתנו לו ממון, אלא מה שנותנים לו יקבל בשמחה ובעין טובה, כפי השגחתו יתברך שמו. אך הרי צורת החיים אצל רוב בני האדם היא ההיפך הגמור: אלו שבאים להינשא, מחפשים את בעלת הממון.

יתר על כן, בעבר בת מבוגרת היה לה קשה יותר למצוא שידוך, ואילו כיום התהפכו היוצרות ומחפשים דוקא מבוגרת יותר שיש לה מלאכת כפים מסודרת, לראות שבאמת הסתדרה בפרנסה, ולפי זה קובעים שידוכים. הכל עולם של דמיונות שאין לו קיום.

עד כדי כך הפך ה"ממון" להיות כח של הנהגת החיים!

"ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני פלוני, בית פלוני לפלוני" (סוטה ב ע"א), אבל כשנפלים ממדרגת ממשלת הדעת להנהגה של ממון, כביכול גם מה שנגזר למעלה בזיווג של אדם, האדם, במעשיו, יכול להטות את זיווגו.

אין פלא על כמות הגירושין הקיימים בדורנו. מובן שישנן סיבות נוספות לכך, אבל אחד מהם הוא, מעמקי הדבר, שסיבת השידוך מעיקרא אינה נקבעת לפי ממשלת הדעת אלא לפי הנטיות הבלתי אמיתיות [שברורות לכל אדם שחי חיי אמת].

נבין ברור: זוהי 'הנהגה' של ממון. אין זה פרט של נפילה אלא עולם המונהג על ידי ממון, ולכן יותר קשה לצאת משם.

כאשר נפלים ממדרגת "עץ החיים" - תורה, נפלים לא ל"עץ הדעת" טוב אלא ל"עץ הדעת" רע. "כי שמעת לקול אשתך" כמו שאומרים רבותינו: "קול" גימטריה "ממון". זה עומק נקודת הקלקול.

יש את ממשלת הדעת, שזה משה רבינו. "חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד" (ראש השנה כא ע"ב), וכיון שזה חסר אחת - אין הנהגה שלימה של דעת, וכאן חל כח הממון לעקור את הכל. ממון - 'מום נ'. הוא נוגע במעמקים הללו ומנסה להנהיג את כל קומת הבריאה. וככל שנקודת הממון מנהיגה את האדם - כל חיי משתנים מן הקצה אל הקצה.

*

הוזכר ה"בנפשו יביא לחמו" וה"יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב".

יש את הנדון של עצם היציאה לעמל הפרנסה, ויש את הנדון להיכן יוצאים. ובשעה שהאדם כן עמל לפרנסתו [אם זה שיעור מדרגתו וחלקו, או בנשים היוצאות לעבודתן] מהו שיקול ממשלת הדעת שצריך להיות בענין המלאכה שבה יעסוק האדם.

ה"חובת הלבבות" אומר, שהאדם צריך לראות את הנטייה הטבעית שהקב"ה נתן לו. נטייה טבעית זו, היא הכח של גדרי ההשתדלות שהקב"ה נתן לו, ודרכו עליו לפרנס את ביתו. כשממשלת הדעת שולטת - כך נראים חיי האדם. אבל כאשר ממשלת הדעת מסתלקת וממשלת הממון היא השולטת, האדם מרגיש שהממון בא לפי שליטתו ואינו בוחר במלאכה לפי חוק טבעו בגדרי ההשתדלות שהקב"ה נתן לו, אלא בוחר את המלאכה שנראה לו שאפשר להרוויח בה יותר. הוא הולך לעסוק במקומות שגדרי הדעת מכריעים שלא לעסוק בהם, אבל גדרי הממון מכריעים שכן.

כשברור לו לאדם שההשתדלות אינה אלא השתדלות, וכמו שמאריך המסילת ישרים ומבאר שאינה אלא קנס שקנס עליו הבורא, ובשעה שהוא עשה את אותה השתדלות יצא ידי חובת הקנס, והוא ית"ש עשה עושה ויעשה לכל המעשים כולם - הוא לא בוחר במלאכה שאפשר להרוויח בה יותר אלא במלאכה המתאימה לו לפי חק טבעו [כמובן שלכל כלל יש יוצא מן הכלל].

אם ממשלת הדעת אומרת שהמלאכה שאפשר להרוויח בה יותר היא נגד הטהרה, נגד הקדושה, נגד עומק נשמתם של ישראל, נגד דת משה ויהודית - לעולם הוא לא יבחר בה, אלא יבחר בהשתדלות שהקב"ה נטע בקרבו, כי אלו הם גדרי הקנס שניתנו לו. ואם לא כן, הרי שמבוקר עד לילה ממשלת הממון משעבדת את כולו. גוף, נפש, רוח ונשמה - כולם נופלים למקום הרע.

יתר על כן, הכח המנהיג את העולם הוא כח של ממון. מי שמכיר מעט קהילות בחו"ל למשל, אם כאן בארץ ישראל במזרח יושבים התלמידי חכמים, שם בחו"ל הגבירים הם חלק מחשובי העם, ראשי הקהל, ופעמים אף יושבים ב'מזרח' של בתי הכנסת. ארץ שמונהגת על ידי הממון - זו ארץ העמים, שם באמת אנשי הממון יש להם משקל בכבוד חיצוני להנהיג, ואלו הם בעלי הזרוע שהחריבו את בית מקדשנו, כמבואר בסוגיא בגיטין.

וכאן, בארץ ישראל, הנקודה ב"ה עדינה יותר, אבל סוף כל סוף ההנהגה היא: לקבל תקציבים מכל מיני מקומות שאינם של קדושה, כמו שברור לכולם. זה מתחיל מן היסוד של "כמציל מן הארי ומן הדוב", אבל כל בר דעת מבין שאותם תקציבים אינם ניתנים בחינם. יש מכוון שעומד מאחוריהם, וכוונתו לשעבד את כל עולם התורה למקום מסוים, מעט מעט, ולפעמים אף יותר ממעט. הממון משעבד את כל צורת עולם התורה.

זה נובע ממשלת עגל הזהב! זו איננה נפילה של פרט, אלא צורת חיים המונהגים על ידי כח הממון. תקציב לפה ותקציב לשם, בכל שמות שלא יקראו, אבל הצד השווה שבכולם הוא שזה לא ממון שבא מן ההפקר, זה ממון שבא כהנהגה, והיא הנהגה הפוכה לדת משה!

זה הערב רב, "העם אשר העלית" - הם אלו שעשו את עגל הזהב. כל מקום שנאמר "העם" אינו אלא הערב רב (לחלק מן השיטות בדברי חז"ל). הם אלו שמשה רבינו העלה, הם אלה שמרדו בו, והם אלו שיוצרים הנהגה שהיא היפך המציאות של משה. הם אלו שמנהיגים את הדורות האחרונים בכלל ודרא בתראה בפרט, אבל זה לא רק ממון, זו הנהגה של ממון, מעמקי חטא העגל - "ודי זהב".

"כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" - משם בא כל השפע לעולם. אם השפע מגיע כצורתו, הוא מגיע מתוך דברי התורה עצמם, זה שפע של קדושה.

הדוגמא השורשית והיסודית לדבר היא משה רבינו, כמו שאומרת הגמרא (נדרים לח ע"א): "אין הקדוש ברוך הוא משרה שכיתנו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו, וכולן ממשה", ועשיר למדו מ"פסל לך שני לוחות אבנים" - "פסולתן שלך יהא", כפי שמביא רש"י (שמות לד, א): "הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו: הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה".

עומק הדבר שמשה נתעשר מפסולתן של לוחות הוא, שעושרו לא בא כהנהגה לעצמו אלא מהנהגה של תורה. "פסולתן" של לוחות - כלומר, זוהי פסולת. הנהגה נמצאת בדעת אצל משה רבינו, והממון משתלשל מאותו מקום. זוהי מדרגת משה רבינו.

כך היה גם רבי שזכה לשני שולחנות. כל התורה כולה - ששה סדרי המשניות - סודרו ע"י רבי, ומשם הגיע הממון. זהו ממון שמגיע מתורה.

אבל כשמתגלה עומק נקודת הקלקול - מתגלה עושר לעצמו, לא עושר שמשתלשל מפסולתן של לוחות אלא מתגלה עושר,

ובדקות - דמיון של עושר, כמציאות לעצמו. העושר הזה הוא הפך ממשלת הדעת, זה עומק נקודת הקלקול.

בית המקדש הוא מקור השפע שבא לעולם, כמו שאומרת הגמרא (יומא לט ע"ב): "בשעה שבנה שלמה בית המקדש, נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירות בזמניהן". כל ההמשכה והשפע של העולם - זהב, כסף וכו' - הכל היה משם. זו צורת הבית בבנינו, אבל כשהבית בחורבנו - ה"מציון תצא תורה" באתכסיא, לא נראה שהשפע בא ממקום השולחן וממקום המזבח שהוא מזין ומפרנס, אלא מתגלה השפע כמציאות לעצמו כביכול, "בארות בארות נשברים אשר לא יכילו המים" (ירמיהו ב, יג). כאן טמון עומק נקודת החורבן, בפנים של הסוגיא דידן השתא.

ובחירת האמת נתונה לכל יחיד, ובה מונח ה"נבנה בימיו" שלו, מהו מקור השפע שממנו הוא יונק, מהיכן כח הממשלה שבתוכו. אם כח הממשלה הוא ממשלת הדעת; ה'מקום' נקבע לפי ממשלת הדעת, ה'זמן' לפי ממשלת הדעת, ה'נפש' נקבעת לפי ממשלת הדעת, וכן שאר כל החלקים כולם, ומשם מגיע השפע של חיי החומר וחיי הממון, אז הרי זה "כאילו נבנה בית המקדש בימיו" - "כי א-ל דעות ה'" (יעוין ברכות לג ע"א). אבל כשהאדם ח"ו אינו בוחר בחיי האמת אלא נוטה אחרי הרגליו, אחרי סביבותיו ואחרי אנשי דורו - הריהו נופל למעמקי מציאות החורבן.

מי שמנהיג את הדור דידן הוא עגל הזהב, זה הכח הפנימי. כנגד כך עומדים חכמי הדור, עיני העדה, להלחם כל הזמן כנגד אותה ההנהגה, אבל זו ההנהגה שנמצאת באופן הטבעי בדור דידן וזה עומק מעמקי החורבן.

בדור דידן, אותם אלו שעשו את העגל ואמרו "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", עומדים הלאה כסדר ומנסים להנהיג, ומציינים: "זה האיש משה לא ידענו מה היה לו". הבחירה האמיתית המונחת בפני כל יחיד ויחיד היא, לבחור מהו הכח שמנהיג אותו. אם הכח שמנהיג אותו הוא השי"ת ותורתו, והוא משעבד את חיי החומר לאותו עולם פנימי - הרי זה כאילו נבנה בית המקדש בימיו.

יש לברוח כבורח מן האש מאותה הנהגה של "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", שתחילת השיקול ועומק השיקול לא יתחיל ממציאות של הנהגת העולם, ממציאות של הנהגת הממון, אלא מחיי טוהר, חיי קדושה, חיי אמת, חיי תורה, חיי קירבת ה' יחפצון.

יתן השי"ת ונזכה עוד היום שיבנה בית המקדש אמן אמן.

- [דברים 1]
- [שיחת השבוע תשע"ז-ח 2]

Source: [https://bilvavi.net/shiur/תשע"ז-ממון-ע-י-ו-הנפש-דור-הנהגת-דור-זהב-הנהגת-דור-ממון-תשע"ז](https://bilvavi.net/shiur/תשע)

Links

[1] <https://bilvavi.net/devarim>

[2] <https://bilvavi.net/weekly.shmuess>